

to the foreign policy of states in the XXI century. In case actualized in historical justification return to the state it an appropriate place in a multipolar world. In particular, Russian historians once again appealed to the terminology such as «Moscow the Third Rome». The basis of the current and previous geopolitical discourses and ideologies assigned geographical position of Russia as a precondition for the effects on neighboring states. Paradigm Pan-Slavism became one of the first areas of theoretical and methodological study of geopolitical dominance in Eastern Europe and Eurasia region through the unification of all Slavic lands under the hegemony of Russia. The basic idea of this ideology was to create a Slavic federation based on ethnic cultural and linguistic community of Slavic nations under the auspices of the Orthodox Russia. The idea of Pan-Slavism was intended to be an alternative Pan-Germanism, which also advocated the unification of all German lands and peoples under the hegemony of Prussia. Another key theoretical direction in shaping Russian geopolitical strategy was Eurasianism. Sprouts Eurasianism as ideological currents and geopolitical doctrine appeared in the first half. Nineteenth century. Its representatives have become known Russian writers and philosophers, such as G. Vernadsky, N. Alekseev, V. Ilyin, L. Karsavina, D. Svyatopolk-Mirsky, S. Frank, N. Troubetzkoy, P. Sawicki, G. Florovsky P. Suvchynskyy, L. Shestov, N. Berdyaev and others. The central problem was to find Eurasian economic and political development related to its special geographical location and the location between East and West between Europe and Asia. Also Eurasian nations, according to representatives of the current, is a kind of fusion, which incorporates the tradition as Europe and Asia and from this created a distinctive culture of passionate.

Key words: geopolitics, Pan-Slavism, Eurasianism, Russia, Eurasia.

УДК 323.26+355.4

Кравченко В. Ю.

аспірант кафедри політології,

Дніпропетровський національний університет ім. О. Гончара
(м. Дніпропетровськ, Україна), E-mail: darkliths@rambler.ru

ТЕОРІЯ «ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ»: УКРАЇНСЬКИЙ ВИМІР

***Анотація.** Досліджено специфіку становлення теорії «гібридної війни» в сучасному науковому дискурсі. Проаналізовано політичні, економічні, дипломатичні, військові та інформаційні аспекти реалізації гібридної боротьби в українських умовах.*

***Ключові слова:** гібридна війна, тероризм, політичне насилля, інформаційна війна.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Колективне насилля у формі війни завжди було присутнім у системі соціально-політичних відносин. Одночасно з еволюцією людства змінювалися зміст, форми, учасники, інтенсивність та цілі військового протистояння. В останні роки стрімкий технологічний розвиток, доступність зброї і посилення процесів глобалізації спричинили трансформацію політичної боротьби. Враховуючи це, деякі сучасні аналітики кинули виклик традиційним уявленням про природу політичного насилля і конфліктів. Все більше з них прагнуть змусити традиціоналістів поглянути на сутність насилля через призму теорії «гібридної війни». Автором даного концепту прийнято вважати американського військово-політичного теоретика і стратега Френка Хоффмана. Саме він одним із перших, використовуючи структурно-функціональну методологію, вказав на фундаментальну трансформацію сутності, природи і форм військово-політичного насилля. Відповідно до його теоретичних уявлень сучасна війна перетворюється на складне політико-інформаційне, дипломатичне, економічне, терористичне, партизанське і психологічне асиметричне протистояння, яке є поліваріантним, мультиузловим та мультиmodalним поєднанням традиційних і нерегулярних бойових дій із все більшим залученням недержавних суб'єктів, які володіють доступом до новітньої зброї і технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, присвячених теорії гібридної війни, свідчить про значну зацікавленість західних дослідників даним феноменом. Се-

ред усього масиву робіт варто виокремити доробки Ф. Хоффмана, Дж. МакКуена, Р. Уілкі, М. Кайлана. Нажаль, до останнього часу українські дослідники практично не приділяли уваги даній проблемі. Лише останні поодинокі фрагментарні публікації військово-політичних аналітиків М. Требіна, П. Шевчука, Є. Магди, В. Телелима, Ю. Пунди вказали на важливість даного напрямку досліджень. Виходячи з недостатньої розробки і особливої актуальності даної проблематики для сучасної української політичної безпеки, необхідно докладніше проаналізувати специфіку сучасних гібридних загроз.

Формулювання цілей статті. Мета даного дослідження полягає у виявленні сутності, джерел механізмів і особливостей реалізації теорії гібридної війни, а також вивченні політичних, дипломатичних, економічних, інформаційних та військових аспектів гібридної боротьби проти України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головним аспектом гібридної війни є поєднання і використання терористичного, кримінального і військового насилля для досягнення політичних цілей, якими найчастіше є бажання зруйнувати легітимність, довіру і авторитет представників влади. Але разом з цим, вирішальну роль для успіху гібридної стратегії відіграють не військові, а гуманітарні, економічні, політичні та інформаційні фактори. Розробка теорії гібридної війни дозволяє задовольнити нові термінологічні потреби в описі сучасних форм асиметричного насилля. Аналітик з питань національної безпеки Ф. Хоффман звернув увагу на те, що: «Ця теорія готова подолати вузький традиціоналістський підхід до розуміння військових дій в ХХІ столітті. Підготовка до епохи асиметричних війн – не дурниця, не стратегічний чи імперський вибір, це просто необхідність в епоху постійних нелінійних конфліктів» [10, с. 49]. Він дійшов висновку, що теорія гібридної війни здатна вдало описати еволюцію збройних конфліктів, зруйнувати традиційні рамки дискусій з приводу військового насилля, підвищити рівень обізнаності про потенційні ризи і загрози для політичної безпеки держав і деталізувати широкий спектр можливих форм і проявів політичних конфліктів. Найкраще специфіку гібридної війни описує термін «конвергенція» (злиття), що відображає злиття в єдине ціле збройних сил і цивільного населення, військової сили та інформаційно-психологічної пропаганди, державних і недержавних суб'єктів насилля. Це відображає здатність сучасних конфліктів поєднувати в собі складні, партизанські, військові, інформаційні, терористичні загрози. Відповідний характер сучасного політичного насилля яскраво підкреслений емоційними словами Ф. Хоффмана: «Гібридна війна – це суміш летальності міждержавного конфлікту з фанатизмом і люттям партизанської війни. В таких конфліктах держави, або підтримані ними бойовики і терористи будуть використовувати переваги сучасного озброєння, систем зв'язку, кіберзлочинності, інформаційної пропаганди і масового насилля проти цивільних» [13]. В таких умовах, недержавні, злочинні, повстанські, або терористичні угруповання отримують доступ до озброєння, інформації і стратегій, які раніше могла дозволити собі лише держава.

Американський дослідник Дж. МакКуен вбачає в гібридній війні поєднання традиційних і асиметричних форм насилля з одночасним залученням місцевого населення до участі у конфлікті і введення в оману міжнародної спільноти, або нівелюванням її впливу. Він вважає гібридну війну одним з із сучасних проявів асиметричної війни, яка розгортається у трьох вимірах: серед громадян зони конфлікту; серед громадян агресора; серед міжнародної спільноти [15, р. 108]. Фактично будь-яка гібридна війна є багатовимірним процесом і поєднує в собі традиційні форми насилля, кібервійну, тероризм, організовану злочинність, нерегулярні військові формування, приватні військові компанії. Тому, все частіше в сучасних умовах регулярним державним військам доводиться протистояти аморфному ворогу, якого складно ідентифікувати і який використовує широкий спектр методів здійснення насилля для досягнення асиметричної переваги. Використан-

ня нерегулярних збройних угруповань дозволяє державам приймати опосередковану участь в конфлікті і відкидати звинувачення у плануванні і реалізації такої підтримки. Саме тому, американський аналітик Роберт Уілкі запропонував в якості гібридної війни розглядати конфлікт під час якого держава, або недержавне угруповання використовує терористичне насилля, нерегулярних військових, невибіркоче насилля, злочинців і найманців, з метою дестабілізації політико-економічного статусу опонента [16, р. 14]. Гібридна війна ведеться, частіше за все, нерегулярними військовими формуваннями, які мають доступ до новітнього озброєння та технологій і отримують приховану підтримку певної держави. Вона набуває форми повзучого, перманентного конфлікту.

М. Требін одним з перших українських дослідників визначає гібридну війну, як: «Комбінацію з партизанської і громадянської війни, заколоту і тероризму, головними дійовими особами яких є нерегулярні військові формування, бойовики, кримінальні банди, міжнародні терористичні мережі, спецслужби іноземних держав, приватні військові компанії, військові контингенти міжнародних організацій» [9, с. 366]. Для більшості з перелічених суб'єктів насилля характерна недисциплінованість, прагнення до збагачення, індивідуалізм, зневага до правил війни і використання насилля проти цивільних громадян. Це дозволяє державам зняти з себе відповідальність за військове втручання, порушення норм міжнародного права і підтримку нерегулярних військових формувань. В схожих термінологічних рамках дане явище аналізують експерти українського Центру суспільних відносин, коли визначають гібридну війну, як сукупність підготовлених і оперативно реалізованих державою дій військового, дипломатичного, інформаційного, економічного характеру, спрямованих на досягнення стратегічних цілей [1]. Тому, все частіше досягнення перемоги відбувається не на полі бою, а в психологічно-інформаційному та економічному просторі. Українські дослідники В. Телелим, Д. Музиченко та Ю. Пунда у колективній роботі визначають гібридну війну, як: «Загострення протиріч між державами, які вирішуються не лише військовими методами боротьби, а й застосуванням широкого спектру економічних, інформаційних та політичних методів боротьби» [8, с. 30]. Використання переваг гібридної війни дозволяє державам уникати відповідальності за розв'язання збройного конфлікту, військові злочини, порушення міжнародного права або знаходити інформаційні приводи для виправдання власної агресії.

Важливою частиною такої форми політичного насилля є використання цивільної інфраструктури та інформаційних каналів комунікації для маніпулювання суспільною думкою і забезпечення підтримки місцевого населення. Фактично, це реалізується у формі інформаційної війни, яка включає отримання розвідувальної інформації, психологічний тиск і дезінформацію, кібератаки, руйнування інформаційної інфраструктури опонента. Саме тому, український політолог Є. Магда висловив думку, що в умовах сучасного інформаційного суспільства головним засобом ефективної реалізації гібридної війни є контроль над інформаційним простором [4, с. 139]. Як ми можемо побачити, гібридна війна характеризується органічним поєднанням методів прямої і непрямой агресії, із залученням нерегулярних військових формувань, невдоволеного цивільного населення та інфраструктури. Гібридна війна завжди є брудною за своїм змістом, бо, як зазначає Ю. Радковець, вона характеризується такими методами, як: підкуп, залякування, злочинність, викрадення людей, мародерство, насилля проти цивільних, захоплення державних установ, організація і проведення терористичних актів (підтвердженням цього стали численні теракти в Одесі та Харкові) [7, с. 38].

У 2008 році близько 8 тисяч дослідників зі всього світу на замовлення НАТО провели важливе дослідження Multiple Futures project, яке повинно було дати відповідь на те, які нові форми політичного насилля будуть загрожувати національній і міжнародній безпеці. Вони спрогнозували, що сильні держави будуть нав'язувати

свою волю слабким, через територію яких проходять геополітичні і гео економічні розломи. Сьогодні таку лінію можна провести через територію України, Білорусії, Молдови, Грузії, Казахстану. В цьому дослідженні особливу увагу звернули на поширення в найближчому майбутньому гібридних, нелінійних воєн, коли одна держава, за підтримки бойовиків, найманців, кримінальних елементів, терористів, місцевого населення і військових формувань без розпізнавальних ознак, здійснюватиме приховану агресію проти іншої і все це прикриватиметься пропагандою у ЗМІ. Дослідники спрогнозували, що майбутні супротивники НАТО уникатимуть прямого військового зіткнення з державами-членами Альянсу, а прагнутимуть використовувати нетрадиційні та асиметричні методи прихованої боротьби. Тому, гібридні конфлікти, які поєднують політичні, соціально-економічні, військові, інформаційні і терористичні аспекти все частіше ставатимуть нормою, а не винятком в системі суспільних відносин.

Гібридна війна не є абсолютно новим явищем в світовій історії. В тій чи іншій мірі, деякі аспекти такої форми протистояння можна було помітити у Пелопоннеській війні, використанні римськими полководцями нерегулярних варварських формувань, війні за незалежність США, американо-в'єтнамській війні, концепції «затяжної революційної війни» Мао Цзедуну, боротьбі Хезболла проти ізраїльських сил безпеки, чеченських угруповань проти російської армії. Ознаки гібридної війни, в тій чи іншій мірі, можна помітити у війні Росії проти Грузії в 2008 році, коли Росії вдалося органічно поєднати безпосередню військову операцію з елементами інформаційно-психологічної, економічної та кібер війни. Нарковійна у Мексиці, яка з 2006 року призвела до загибелі понад 50 тисяч людей. Однак, хрестоматійним прикладом використання гібридної війни є конфлікт між Хезболлою та Ізраїлем. Починаючи з 2006 року ліванському недержавному угрупованню вдалося апробувати нову модель бойових дій, поєднавши регулярні і нерегулярні форми боротьби. Хезболла використовує зброю, яку раніше могли собі дозволити лише регулярні військові формування (протитанкові і протиповітряні ракети, безпілотні літальні апарати). Проте, в останнє десятиліття загрози від гібридних конфліктів поставили під сумнів можливості міжнародної спільноти адекватно реагувати і запобігати відповідним формам військово-політичного втручання. В середині 1980-х років ізраїльський військовий теоретик М. ван Кревельд спрогнозував, що з одночасним зниженням інтенсивності міждержавних війн відбудеться зростання політичних конфліктів за участю нерегулярних збройних формувань, терористів, партизанів, польових командирів. В 2009 році міністр оборони США Роберт Гейтс під час виступу в Сенаті вперше публічно звернув увагу на нові загрози для національної безпеки і оборони від гібридних воєн. Це вказує на те, що ми до сих пір не розуміємо, як боротися проти гібридної війни, в умовах якої противник прагне затягнути тривалість конфлікту, нівелювати поняття «перемога», залучити цивільне населення і дискредитувати державу опонента в очах міжнародної спільноти. Гібридні війни, на думку Ф. Хоффмана, можуть бути мультивузовими, тобто здійснюватися, як державними, так і недержавними акторами. До головних суб'єктів форми такої форми насилля він відніс Іран, Китай, Росію і Північну Корею [10, с. 56].

Експерт латвійської Академії національної оборони Яніс Берзінш проаналізувавши сучасні концепції гібридної війни, запропонував вісім етапів її реалізації:

- 1) використання психологічних, інформаційних, дипломатичних та економічних важелів тиску для підготовки інтервенції;
- 2) посилення пропаганди та інформаційного маніпулювання громадською думкою;
- 3) залучення на свій бік зрадників серед високопосадовців і військових протилежної сторони конфлікту;
- 4) поява нерегулярних військових формувань, які захоплюють державні установи

і здійснюють диверсії;

5) встановлення зони заборони польотів;

6) завдання точкових ударів по ключових об'єктах інфраструктури і опору опонента;

7) повномасштабна інтервенція;

8) ліквідація останніх точок опору [2].

Події в Україні продемонстрували неготовність глобальної системи безпеки ефективно реагувати на появу нових форм і проявів збройного насилля. Постійний силовий, економічний та інформаційний тиск на Україну засвідчив необхідність вивчення і аналізу нових форм неоголошеної зовнішньої та внутрішньої військової агресії (гібридної та молекулярної війни), ставка, в якій, робиться на нерегулярні, незаконні, парамілітарні, кримінальні збройні формування, регулярних військових без розпізнавальних ознак, найманців та сепаратистів, насилля проти цивільних осіб і штучне руйнування національно-культурної ідентичності громадян. РФ веде гібридну війну не лише проти України, але й проти ЄС, використовуючи широкий спектр руйнівних політичних, економічних, гуманітарних та інформаційно-психологічних методів тиску, які деморалізують суспільство і руйнують систему державної влади. Особливе значення в цьому процесі відіграють енергетичні ресурси і енергетична інфраструктура, які використовуються в якості інструмента геополітичної та гео економічної боротьби. В умовах гібридної війни проти України, окрім військових дій, було застосовано торгівельно-економічну і енергетичну війну, яка не обмежилася підвищенням ціни на газ і припиненням його поставок, але й завдала удару по вугільно-добувній галузі, зруйнувавши роботу 80% шахт на підконтрольних терористам територіях. В подальшому варто очікувати завдання шкоди об'єктам української атомної енергетики, що змогло б повністю зруйнувати енергетичну безпеку. Конфлікт на Сході України посилюється через існування незаконних угруповань, контрольованих польовими командирами (варлордами), які утримують контроль над територією завдяки збройному насиллю і криміналізації економічних відносин.

Застосування Росією політичного насилля у формі гібридної війни проти України призвело до швидкої анексії Криму, дестабілізації української державності, підігрівання і фінансування сепаратизму, посилення економічної кризи. Ведення неоголошеної війни, постачання зброї, найманців, диверсантів і військових самопроголошеним республікам покликане підірвати нормальний розвиток, створити на території України зону постійної нестабільності у формі замороженого конфлікту, який стане на заваді євроатлантичних прагнень українців. Здійснюючи приховану інтервенцію Росія розраховує на поступове виснаження військових, економічних і політичних ресурсів України, що дозволить нав'язати їй власну модель подальшого розвитку. З метою посилення тиску Росія постійно тримає значні військові контингенти у безпосередній близькості від державного кордону України. Посилення дестабілізації ситуації відбувається за рахунок найманців і військових без розпізнавальних ознак, яких, з правової точки зору, складно віднести до терористів, партизан, чи офіційних військових. Все це значно ускладнює ідентифікацію учасників бойових дій, протікання конфлікту і процес політичного виходу із кризи.

Американський журналіст Мелік Кайлан, наголошує на тому, що використовуючи тактику гібридної війни російська влада повторює грузинський сценарій на українській землі. «Спочатку Росія озброює сепаратистів, бойовиків і диверсантів, далі відправляє свої війська без розпізнавальних ознак і довівши ситуацію до кипіння зможе здійснити повномасштабне вторгнення», – констатує журналіст [14]. У свою чергу, заступник генерального секретаря НАТО Александр Вершбоу підтвердив, що Росія прикриваючись недержавними суб'єктами використовує гібридну війну для руйнування українського суверенітету. «Російська гібридна війна – це військове залякування з одночасним замаскованим вторгненням, прихованим постачанням

зброї, економічним шантажем, дипломатичним лицемірством і дезінформацією», – зазначає він, наголошуючи на систематичне порушення Росією норм міжнародного права і безпеки [3]. Така поведінка Росії, разом із загрозою від Ісламської держави Іраку і Леванту, змушує НАТО збільшувати витрати на озброєння і реагувати на нові виклики у сфері міжнародної безпеки. Прагнучи знайти відповіді на нові виклики у сфері міжнародної безпеки, актуальність яких стрімко посилилася після військової інтервенції Росії проти України, генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг оголосив про намір створити до 2016 року передові сили швидкого реагування (Very High Readiness Joint Task Force), які будуть постійно знаходитися у стані підвищеної бойової готовності і зможуть швидко реагувати на потенційні загрози [5]. Такі сили, разом із додатковою військовою інфраструктурою і технікою дозволять посилити систему колективної безпеки у Європі і вкотре запевнити держав-членів про готовність захищати їхню територіальну цілісність.

Тактика гібридної війни дозволяє Росії використовувати власні війська на території України без дозволу Ради Федерацій і постійно відкидати звинувачення міжнародної спільноти у військовому втручанні на територію суверенної держави. Нав'язаний Україні ззовні гібридний конфлікт стає причиною тотального руйнування економічної і соціальної інфраструктури держави, що за задумом сторони-агресора має посилити антиурядове невдоволення серед широких верств населення. Тому, у довготривалій перспективі навіть незначні військові перемоги можуть не вирішити економічні проблеми і призвести до політичної і стратегічної поразки нашої держави. Вдаючись до тактики гібридної війни Росія прагне дестабілізувати не лише Україну, але й розхитати ситуацію в середині Європейського Союзу.

Колишній секретар РНБО України А. Парубій у своїй публікації військове втручання Росії назвав «війною керованого хаосу» або гібридною війною, головне завдання якої: «Геополітичне знищення держави-жертви, нейтралізація її геополітичних характеристик – розміру території, чисельності населення, економічних можливостей, військового потенціалу і міжнародного іміджу» [6].

Для такої форми військово-політичного насилля характерні три стадії:

1. цілеспрямоване розпалювання внутрішньодержавного конфлікту;
2. послаблення або цілковите руйнування функціональних можливостей державних інститутів;
3. зміна політичного режиму або стратегічних напрямків політичного розвитку держави.

В умовах гібридної війни вбивство військових противника втрачає першочергове значення. Особливого значення набуває здатність за допомогою каналів комунікації фальсифікувати докази збройного насилля опонента по відношенню до цивільного населення. Це дозволяє агресорові позиціонувати себе в якості жертви, або миротворця, що дозволяє йому вводити в оману не лише місцеве населення, але й міжнародну спільноту. Це дозволяє державі-агресорові вести неоголошену, приховану війну, уникати відповідальності за військові і кримінальні злочини у зонах бойових дій і за допомогою методів інформаційно-психологічного та кібернетичного тиску руйнувати морально-патріотичний стан цивільного населення і армії іншої держави. Інформаційно-психологічні операції покликані дезінформувати індивідуальну і масову свідомість громадян, їхню волю, почуття, систему знань і сприйняття політичної, економічної і військової дійсності. Захоплення Росією українського інформаційного простору дозволило їй посилювати серед громадян антиукраїнські настрої і виправдовувати свою інтервенцію перед міжнародною спільнотою. З цією метою здійснюється залучення невійськових каналів комунікації і маніпуляції. Зокрема, Росія в умовах військової інтервенції проти України в цілях пропаганди активно використовувала релігійний вплив УПЦ МП на своїх прихожан. Ці заходи доповнювалися розповсюдженням неправдивої інформації проти України, чуток, політичних міфів, агітаційної продукції сепаратистського спрямування, а та-

кож фальсифікацією історичних даних. Вагому роль в українській кризі відіграв економічний і соціально-політичний занепад держави. За рівнем зростання ВВП Україна прогнала усім пострадянським державам. Складна економічна ситуація була доповнена нерівномірним ресурсним розподілом між окремими регіонами і високим рівнем корупції, що посилювало наростання конфліктних настроїв у суспільстві.

Прагнучи проаналізувати і усвідомити використання політичного насилля в нових динамічних і мінливих умовах гібридної війни американські аналітики розробили концепцію Перемоги у складному світі (Win in a Complex World). Це стало відповіддю на російські «нелінійні операції» із залученням кіберпростору, соціальних мереж, військових без розпізнавальних ознак, бойовиків-найманців в Криму та на Сході України, а також організації Ісламська держава на Близькому Сході. Особлива увага в цій концепції акцентується на неможливості перемогти в сучасному світі лише військовою могутністю, а тому, необхідною є постійна органічна взаємодія між військовими, ЗМІ, дипломатами, лідерами громадської думки, західними партнерами, активістами, міжнародними організаціями.

В доповіді Командування спеціальних операцій США наголошується, що: «Росія використовує такі елементи гібридної війни як: участь регулярних військових, економічне залякування України, демонстрація сили на кордоні з НАТО, дипломатичний тиск, транснаціональні злочинні угруповання, політичні провокації та інформаційна пропаганда» [12]. Дослідники наголошують, що Росія може вдатися до провокацій і в інших регіонах з великою часткою російськомовного населення (Молдова, Грузія, Казахстан, Латвія, Литва, Естонія). Головна мета таких дій – спровокувати офіційну владу на непропорційне застосування насилля, що дозволить зруйнувати суспільно-політичний порядок і її легітимність в очах місцевого населення та міжнародної спільноти. Тобто, політичні, інформаційні, економічні і дипломатичні аспекти конфлікту починають відігравати значно більше значення ніж традиційні військові. Гібридна війна створює нову форму конфлікту, поєднуючи переваги традиційних і нерегулярних військових дій. Виходячи за межі правового поля гібридна війна перетворюється на джерело неконтрольованого і довготривалого невибіркового насилля, в умовах якого межа між станом війни і миру стає достатньо умовною.

Події в Криму та південному-сході української держави привернули увагу дослідників і військових експертів до вивчення нових непрямих, прихованих викликів і загроз для міжнародної безпеки. Нездатність українських силових структур у перші тижні військової агресії ефективно протидіяти збройним угрупованням ворога, засвідчили їхню неготовність реагувати на нові форми гібридних конфліктів. Планомірне руйнування системи національної безпеки і оборони в останні роки, разом із відсутністю належного фінансування, саботажем, зрадництвом військового керівництва і солдат, актуалізувало необхідність вироблення, реформування і впровадження нових форм реагування на нові форми військово-політичного насилля.

Висновки: Таким чином, розгляд сучасної специфіки теорії гібридної війни дає всі підстави стверджувати про розгортання проти України саме такої форми збройної інтервенції. Подолати відповідний комплекс військово-політичних, економічних та інформаційних заходів Україні вдасться лише сформувавши систему стратегічного мережевого управління, горизонтальних зв'язків між державними, громадськими і військовими структурами. Такі процеси мають бути підсилені залученням професійних аналітиків для розробки ефективної інформаційної політики, підтримки патріотичного піднесення громадян, оперативного реагування на мінливі військово-політичні обставини і руйнування корупційних систем на всіх рівнях державної влади. Отже, Україна зможе протистояти новим політичним загрозам лише реформувавши власну систему безпеки і оборони, Збройні сили, правоохоронні органи, Стратегію національної безпеки. Проте, кардинальні зміни

мають торкнутися і систем колективної безпеки (РБ ООН, ОБСЄ, НАТО), які виявилися неготовими реагувати на події в Україні. Окрім цього, українська держава має вести боротьбу за розум і серце громадян східних регіонів. Успіх буде залежати від здатності продемонструвати переваги української моделі розвитку з ефективною системою верховенства права, високими демократичними стандартами, якісною освітою і гарною роботою, боротьбою з корупцією і ефективним управлінням, що дозволить покращити суспільну думку. Україна має стрімко адаптуватися до нових реалій і загроз, що допоможе ефективно реагувати на нетрадиційні виклики у сфері національної безпеки та оборони.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Гібридна війна: як це працює [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.csr.org.ua/index.php/uk/aktsenti-dnya/318-gibridna-vijna-yak-tse-ratsyue. (дата звернення 20.02.2015) – Назва з екрану.

2. Гибридная война России с Украиной вступила в шестую фазу из восьми – польские СМИ [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.facenews.ua/articles/2014/199090/. (дата обращения: 20.02.2015). - Название с экрана.

3. Заместитель генсека НАТО заявил, что поведение России в украинском кризисе заставляет Запад наращивать военные расходы [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://interfax.com.ua/news/general/235806.html>. (дата обращения: 20.02.2015). - Название с экрана.

4. Магда С. Виклики гібридної війни: інформаційний вимір / С. Магда // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2014. – № 5. – С.138–142.

5. НАТО создает силы быстрого реагирования [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.ukrinform.ua/rus/news/nato_sozdaet_sili_bistrogo_reagirovaniya_1689855. (дата обращения: 20.02.2015). - Название с экрана.

6. Парубій А. Війна Росії проти України і світу [Електронний ресурс] / А. Парубій // . – Режим доступу: www.pravda.com.ua/articles/2014/08/6/7034046/. (дата звернення 20.02.2015) – Назва з екрану.

7. Радковець Ю. Ознаки технологій «гібридної війни» в агресивних діях Росії проти України / Ю. Радковець // Наука і оборона. – 2014. – № 3 – С. 36-42.

8. Телелим В. Планування сил для виконання бойових завдань у «гібридній війні» / В. Телелим, Д. Музиченко, Ю. Пунда // Наука і оборона. – 2014. – № 3. – С. 30-35.

9. Требін М. Феномен «гібридної» війни / М. Требін // Гілея. – 2014. – Випуск 87 (8). – С. 366–371.

10. Хоффман Ф. Гибридные угрозы: переосмысление изменяющегося характера современных конфликтов / Ф. Хоффман // Геополитика. Информационно-аналитическое издание. – 2013. – Выпуск 21. – С. 45–62.

11. Хоффман Ф. Гибридная война и ее вызовы [Электронный ресурс] / Ф. Хоффман // – Режим доступа: <http://dialogs.org.ua/ru/cross/page34272.html>. (дата обращения: 20.02.2015). - Название с экрана.

12. Gertz B. Russia, China, Iran Waging Political Warfare, Report Says [Electronic resource] / Bill Gertz // The Washington Free Beacon. – Access mode: <http://freebeacon.com/national-security/russia-china-iran-waging-unconventional-warfare-report-says/>. (Accessed 20 February 2015)

13. Hoffman F. Further Thoughts on Hybrid Threats [Electronic resource] / F. Hoffman // Small Wars Journal. – Access mode: www.smallwarsjournal.com/blog/2009/03/further-thoughts-on-hybrid-thr/. (Accessed 20 February 2015)

14. Kaylan M. Is Putin About To Invade Ukraine? [Electronic resource] / M. Kaylan. – Access mode: www.forbes.com/sites/melikkaylan/2014/11/12/is-putin-about-to-invade-ukraine/. (Accessed 20 February 2015)

15. McCuen J. Hybrid Wars / John McCuen // Military review. – 2008. – March-April. – P. 107-113.

16. Wilkie R. Hybrid Warfare. Something Old, Not Something New / Robert Wilkie // Air & Space Power Journal. – 2009. – Vol. 23, № 4. – P. 13-17.

REFERENCES:

1. *Gibrydna vijna; yak tse pratsiyue [Hybrid war: how it works]*, available at: www.csr.org.ua/index.php/uk/aktsenti-dnya/318-gibridna-vijna-yak-tse-ratsyue (Accessed February 20, 2015).

2. *Gibridnaya voynaya Rossii s Ukrainoy vstupila v shestuyu fazu iz vosmi – polskiye SMI [Hybrid war between Russia and Ukraine entered the sixth phase of the eight - Polish media]*, available at: www.facenews.ua/articles/2014/199090/ (Accessed February 20, 2015).

3. *Zamestitel genseka NATO zayavil? Chto povedeniye Rossii v ukrainskom krizise zastavliayet Zapad narashchivat voennyye raskhody* [NATO Deputy Secretary General said that Russia's behavior in the Ukrainian crisis is forcing the West to increase military spending], available at: <http://interfax.com.ua/news/general/235806.html> (Accessed February 20, 2015).

4. Magda, Y. (2014) 'Vykylyky gibrydnoyi viyny: informatsiynny vymir' [Challenges of hybrid wars: information dimension] In *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [Scientific notes Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine], № 5, pp.138-142.

5. *NATO sozdayet sily bystrogo reagirovaniya* [NATO creates rapid reaction force], available at: www.ukrinform.ua/rus/news/nato_sozdaet_sili_bistrogo_reagirovaniya_1689855 (Accessed February 20, 2015).

6. Parubiy, A. *Viyina v Rosiyi proty Ukrayiny i svity* [The war of Russia against Ukraine and the world], available at: www.pravda.com.ua/articles/2014/08/6/7034046/ (Accessed February 20, 2015).

7. Radkovets, Y. (2014) 'Oznaky tekhnologiy «gibrydnoyi viyny» v agresyvnnykh diyakh Rosiyi proty Ukrayiny' [The signs «hybrid war» technology in hostile actions of Russia against Ukraine] In *Nauka i oborona* [Science and defense], № 3, pp. 36-42.

8. Telelim, V., Muzychenko, D. & Punda, Y. (2014) 'Planuvannia syl dlia vykonannia botovykh zavdan u «gibrydnyy viyni»' [Planning forces for combat missions in «hybrid war»] In *Nauka i oborona* [Science and defense], № 3, pp. 30-35.

9. Trebin, M. (2014) 'Fenomen «gibrydnoyi» viyny' [The phenomenon of «hybrid war»] In *Gileya*, Vyp. 87 (8), pp. 366-371.

10. Hoffman, F. (2013) 'Gibridnyye ugrozy: pereosmysleniye izmeniyushchegosia kharaktera sovremennykh konfliktov' [Hybrid Threats: reinterpretation of the changing nature of contemporary conflicts] In *Geopolitika. Informatsionno-analiticheskoye izdaniye* [Geopolitics. Information-analytical publication], Vyp. 21, pp. 45-62.

11. Hoffman, F. *Gibridnaya voyna i yeye vyzovy* [Hybrid warfare and its challenges], available at: <http://dialogs.org.ua/ru/cross/page34272.html> (Accessed February 20, 2015).

12. Gertz, B. 'Russia, China, Iran Waging Political Warfare, Report Says' In *The Washington Free Beacon*, available at: <http://freebeacon.com/national-security/russia-china-iran-waging-unconventional-warfare-report-says/> (Accessed February 20, 2015).

13. Hoffman, F. 'Further Thoughts on Hybrid Threats' In *Small Wars Journal*, available at: www.smallwarsjournal.com/blog/2009/03/further-thoughts-on-hybrid-thr/ (Accessed February 20, 2015).

14. Kaylan, M. *Is Putin About To Invade Ukraine?*, available at: www.forbes.com/sites/melikkaylan/2014/11/12/is-putin-about-to-invade-ukraine/ (Accessed February 20, 2015).

15. McCuen, J. (2008) 'Hybrid Wars' In *Military review*, March-April, pp. 107-113.

16. Wilkie, R. (2009) 'Hybrid Warfare. Something Old, Not Something New' In *Air & Space Power Journal*, Vol. 23, № 4, pp. 13-17.

Кравченко В. Ю., аспирант кафедры политологии, Днепропетровский национальный университет имени Олеса Гончара, (г. Днепропетровск, Украина), E-mail: darkliths@rambler.ru

Теория «гибридной войны»: украинское измерение.

Аннотация. Исследована специфика становления теории «гибридной войны» в современном научном дискурсе. Проанализированы политические, экономические, дипломатические, военные и информационные аспекты реализации гибридной борьбы в украинских условиях.

Ключевые слова: гибридная война, терроризм, политическое насилие, информационная война.

Kravchenko V., postgraduate student of Political science department, Oles Honchar Dnipropetrovsk national university, (Dnipropetrovsk, Ukraine), E-mail: darkliths@rambler.ru

The theory of «hybrid war»: Ukrainian measurement.

Abstract. Investigated the specific formation of the theory of «hybrid war» in modern scientific discourse. Analyzes the political, economic, diplomatic, military and informational aspects of hybrid struggle in Ukrainian conditions. In political science there is a constant search for new scientific theories can adequately describe and analyze the changes in the socio-political relations.

One of these theories, which now has considerable heuristic potential, can be called the theory of «hybrid war», which in modern Ukrainian conditions of particular importance. Each hybrid war is a multidimensional process that combines traditional forms of violence, cyberwar, terrorism, organized crime, irregular military forces, private military companies. An important part of this form of political violence is to use civilian infrastructure and information communication channels to manipulate public opinion and providing support to civilians.

Key words: hybrid war, terrorism, political violence, the information war.

УДК 327.55:340.132](477+575.4)(045)

Крупеня І. М.

аспірант Дипломатичної академії України
при МЗС України (Київ, Україна),
E-mail: tokis@rambler.ru

*«Хто взяв меч, від меча загине»
Новий Завіт (Матвія 26:52)*

НЕЙТРАЛІТЕТ ЯК ЗАСІБ ЗМІЦНЕННЯ МИРУ І БЕЗПЕКИ: ДОСВІД ТУРКМЕНІСТАНУ

***Анотація.** Нейтралітет - це особливий міжнародно-правовий статус держав, який є засобом реалізації міжнародної політики. Доцільність порушення питання визнання світовим співтовариством постійного нейтралітету України задля уникнення блокового протистояння, подальших людських жертв та повернення миру - є досить актуальним питанням. Автор намагався проаналізувати досвід Туркменістану на шляху офіційного набуття зовнішньополітичного статусу постійного нейтралітету.*

***Ключові слова:** АСЕАН, міжнародна політика, постійний нейтралітет, воєнний (евентуальний) нейтралітет, неприєднання (позаблоковість), іноземні військові бази, зовнішня політика, Будапештський меморандум.*

Міжнародні відносини є одним із пріоритетних видів діяльності більшості країн світу. Належне обґрунтування зовнішньополітичного курсу країни, адекватні відносини із сусідніми державними утвореннями певним чином можуть надавати можливість для розширення міжнародних зв'язків, що неодмінно сприятиме удосконаленню інформаційного простору, зміцнення наукового та виробничого потенціалу і загальному розвитку національної економіки. При цьому слід обов'язково зважати на те, що сьогодні у світі продовжує мати місце значна кількість конфліктів різного виду масштабів і деякі з них вирішуються виключно шляхом застосування зброї. Такий стан справ спостерігається майже впродовж усього існування людської цивілізації і, на жаль, тенденції щодо переходу вирішення проблемних питань співіснування людей виключно у мирній площині на цей час може не простежуватися.

Таким чином, у державі органічно виникає необхідність заходів щодо її можливої участі у певних військово-політичних блоках, які мають бути додатковим важелем гарантій постійного додержання безпеки та територіальної і політичної цілісності країни.

На цей час для України це питання набуло особливої гостроти та актуальності, беручи до уваги те, що у минулому десятилітті керівництвом держави неодноразово ухвалювалися рішення певного виду правової ієрархії, які регулювали зазначені вище питання неоднозначно. Політичний вектор держави щодо членства у військово-політичних союзах міждержавного рівня неодноразово змінювався і останнім часом на державному рівні було прийнято рішення про позаблоковість України.

Слід зазначити що деякі останні праці наукового та публіцистичного характеру